15. 6. 2021

ID: 113173

Druhé, přepracované vydání komentáře zákona o obchodních korporacích nabízí odpovědi na sporné otázky a výklad v souvislostech.

O velkých změnách zákona a jejich promítnutí v praxi, psaní komentáře v širokém autorském kolektivu i vyhlídkách, které se dají očekávat v oblasti korporátního práva, jsme si povídali s vedoucím autorem Janem Lasákem.

Zákon prošel k 1. 1. 2021 velkou novelizací. Které ze změn reagovaly nejvíce na potřebu úpravy z praxe?

Myslím, že praxe ocení především zjednodušení monistického systému vnitřního řízení akciové společnosti, kdy byl bez náhrady zrušen statutární ředitel coby statutární orgán a jediným mandatorním voleným orgánem vnitřního řízení zůstala správní rada, která v sobě koncentruje jak řídící, tak kontrolní působnost. Předcházející úprava monistického systému byla naproti tomu extrémně nepřehledná a neumožňovala jednoduché posouzení, jaká působnost náleží správní radě a která statutárnímu řediteli. Těmto problémům učinili novela zadost, když statutárního ředitele bez náhrady s účinností k 1.1.2021 zrušila.

Na potřeby praxe dále reaguje výslovná úprava podílů a akcií s právem jmenovat (a také odvolat) jednoho nebo více členů voleného orgánu. Společnosti s ručením omezeným tak mohou vydat podíly s právem jmenovat (a odvolat) jednatele či člena dozorčí rady a akciové společnosti mohou vydat akcie s právem jmenovat (a odvolat) člena představenstva nebo dozorčí rady, anebo člena správní rady. Vysílací právo si bezpochyby najde své uplatnění v rámci transakční (joint ventures) praxe, neboť poskytuje investorům, kteří nejsou většinovými společníky, daleko silnější možnost obsazovat část volených orgánů společnosti, než je nepoužívané kumulativní hlasování nebo závazky z akcionářských smluv, k nimž se soudní praxe dosud chová velmi macešsky.

Za velmi praktickou, a to i s ohledem na probíhající pandemii koronaviru, považuji novou úpravu rozhodování per rollam v případě, kdy je třeba rozhodnutí valné hromady osvědčit notářským zápisem (například při změnách stanov). Nová úprava již nevyžaduje, aby vyjádření každého akcionáře mělo formu notářského zápisu, nicméně postačí, pokud společnost vyhotoví návrh rozhodnutí per rollam ve formě notářského zápisu, podpis akcionáře na vyjádření bude úředně ověřen, a následně notář osvědčí druhým notářským zápisem průběh rozhodování per rollam a přijatá usnesení. Tímto způsobem se šetří náklady akcionářů při rozhodování per rollam a obecně i efektivita rozhodování nejvyššího orgánu společnosti bez osobní účasti akcionářů.

Předpokládám, že praxe konečně ocení též možnost splatit peněžité vklady ve společnosti s ručením omezeným nepřevyšující v souhrnu 20 000 Kč i jinak, než na zvláštní účet u banky (například notáři či správci vkladu v hotovosti). V praxi totiž vznikaly paradoxní situace, kdy docházelo k zakládání tzv. korunových společností, jejichž základní kapitál bylo nutné splácet na zvláštní účet u banky, ač bankovní poplatky byly v podstatě vyšší než celý základní kapitál společnosti. Společnosti tak

fakticky vznikaly předlužené. Stejně tak by mohla podnikatelé kvitovat zpřesnění a zjednodušení úpravy nakládání s uvoleným podílem ve společnosti s ručením omezeným.

Která soudní rozhodnutí od účinnosti zákona považujete za nejvíce přelomová? Změnilo se něco v přístupu soudů oproti sporům, které byly posuzovány podle obchodního zákoníku?

Za jedno z nejvýznamnějších považuji usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 27 Cdo 3885/2017, ve kterém se Nejvyšší soud odchýlil od dvou svých závěrů, které se uplatnily ve vztahu k úpravě v obchodním zákoníku. Nejvyšší soud ve vztahu k úpravě v zákoně o obchodních korporacích předně dovodil, že účetní závěrka může sloužit jako podklad pro rozdělení zisku až do konce následujícího účetního období. Odchýlil se tak od dřívější judikatury, která se uplatnila ve vztahu k obchodnímu zákoníku, podle které mohla taková účetní závěrka představovat podklad pro rozdělení zisku pouze v prvních 6 měsících následujícího účetního období (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4284/2007). Závěry výše uvedeného usnesení Nejvyššího soudu výslovně potvrdila i novela ZOK v § 34 odst. 1 druhá věta.

Text komentáře se oproti prvnímu vydání podařilo vměstnat do jednoho svazku. Jak náročné bylo zhuštění výkladu a v čem se komentář liší od předchozího vydání?

Za cíl jsme si dali vměstnat výklad do jednoho svazku a současně neubrat na jeho kvalitě. Ba naopak, usilovali jsme o to, aby komentář poskytoval odpovědi na co nejvíce sporných otázek. Ač to nebylo vždy snadné, věřím, že se nám to podařilo. Některé problematické otázky vyřešila novela ZOK, čímž se určitý prostor „ušetřil“. V zájmu korektnosti však musíme přiznat, že novela ZOK současně přinesla nové výkladové problémy, v důsledku čehož rozsah textu komentáře opět narostl. Rozhodli jsme se proto též vypustit úryvky z důvodové zprávy k zákonu o obchodních korporacích, které obsahovalo první vydání komentáře.

Text druhého vydání komentáře ideově vychází z prvního vydání. Reflektuje však změny, které přinesla novela ZOK, dále vývoj v názorech na některé právní problémy, jelikož právní doktrína se v řadě oblastí za 6 let, které uplynuly od prvního vydání, významně posunula (zmínit lze například problematiku druhů podílů a akcií) a zohledňuje rovněž v mezidobí vydaná rozhodnutí vyšších soudů. Jelikož se navíc částečně obměnil autorský kolektiv, došlo k významnějšímu přepracování příslušných pasáží komentáře.

V úvodu upozorňujete, že autorský kolektiv v některých otázkách narazil na různé názory jednotlivých autorů. Která část zákona se v tomto směru ukázala z výkladového hlediska jako nejkomplikovanější?

Řadu výkladových problémů vyvolává například úprava osobních společností, která je v porovnání s úpravou kapitálových společností do jisté míry stranou zájmu právní doktríny. I s ohledem na částečně pozměněný autorský kolektiv došlo v této oblasti k odklonu od některých názorů vyjádřených v prvním vydání komentáře (například kdy dochází k zániku účasti společníka v případě zrušení společnosti podle § 113 ZOK atd.).

Za jednu z nejrozpornějších otázek lze přitom označit otázku, zda člen statutárního orgánu osobní společnosti je členem voleného orgánu, či nikoli. Ačkoliv se většina autorů kolektivu nakonec přiklonila k názoru, že i člen statutárního orgánu osobní společnosti je členem voleného orgánu, zaznívala řada argumentů i ve prospěch opačného závěru. Rozhodli jsme se proto prezentovat názory a argumenty ve prospěch obou závěrů, což doufáme, že „přidá“ na hodnotě komentáře. Byť by se mohlo na první pohled zdát, že se jedná o pouhý „teoretický spor“, zodpovězení této otázky má poměrně zásadní dopady na fungování statutárního orgánu osobních společností. Na zodpovězení této otázky závisí například to, zda jsou členové statutárního orgánu osobní společnosti povinni

dodržovat standard péče řádného hospodáře, zda se na ně uplatní úprava střetu zájmů atd.

Nyní už ke konkrétním novinkám v úpravě. Neschválení smlouvy o výkonu funkce nejvyšším orgánem obchodní korporace vede podle nové úpravy k závažnějším důsledkům. O co se přesně jedná?

Do 31. 12. 2020 způsobovalo neschválení smlouvy o výkonu funkce valnou hromadou kapitálové společnosti „pouze“ relativní neplatnost smlouvy o výkonu funkce podle § 48 ZOK. Smlouva o výkonu funkce tedy, navzdory jejímu neschválení valnou hromadou, byla platná a účinná, dokud se její neplatnosti někdo nedovolal. Možnost dovolání se neplatnosti smlouvy o výkonu funkce bylo navíc omezeno prekluzivní lhůtou, proto pokud se nikdo neplatnosti v prekluzivní lhůtě nedovolal, zůstala smlouva o výkonu funkce navždy platná a plnění (odměny) poskytnutá na jejím základě měla právní základ.

Od 1. 1. 2021 přestavuje schválení smlouvy o výkonu funkce valnou hromadu podmínku účinnosti smlouvy o výkonu funkce. Nová úprava navazuje na rozhodovací praxi Nejvyššího soudu vztahující se k úpravě v obchodním zákoníku, ke které Nejvyšší soud dovodil, že neschválení smlouvy o výkonu funkce valnou hromadu způsobuje její neúčinnost (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2004, sp. zn., 29 Odo 414/2003, či ze dne 17. srpna 2011, sp. zn. 29 Cdo 2733/2010). Ustanovení § 48 ZOK o relativní neplatnosti se tak na smlouvu o výkonu funkce nepoužije. Pokud je smlouva o výkonu funkce neúčinná, není možné na základě ní vyplácet ani žádné odměny atd.
V tomto ohledu je tak nová úprava „přísnější“.

Došlo v něčem ke zjednodušení zakládání společností?

Vedle zjednodušení zakládání společnosti s ručením omezeným v případě, kdy souhrn výše vkladů nepřevyšuje částku 20.000 Kč (viz výše), došlo ke zjednodušení (a to již od 1. 7. 2020) zakládání družstev. Družstvo je nově možné založit i bez ustavující schůze, a to dohodou zakladatelů na obsahu stanov (v podstatně podobně jako se zakládají akciové společnosti). Lze očekávat, že tento způsob založení družstva bude využíván zejména v případě nižšího počtu zájemců o založení družstva, kteří se dohodnou na obsahu stanov, a to včetně určení prvních členů volených orgánů. Při tomto způsobu založení družstva se nevyžaduje podávání přihlášek zájemců o založení družstva ani není třeba konat další formalizované kroky, které jsou třeba k uskutečnění ustavující schůze (její svolání atd.). Stanovy však vyžadují formu notářského zápisu (který se jinak sepisuje o ustavující schůzi).

Novela zobecnila zákonné bilanční testy pro rozdělování zisku. Jaký dopad to bude mít do fungování společností?

Na rozdělování zisku a jiných vlastních zdrojů se uplatní stejná pravidla (bilanční testy), která se uplatní pro všechny kapitálové společnosti a družstva. To představuje zpřísnění pro společnosti s ručením omezeným, na které nyní dopadne i bilanční test, kterému dříve nepodléhaly (§ 40 odst. 1 ZOK). Stejně tak se jedná o zpřísnění v oblasti družstev, které dokonce nepodléhaly žádnému z obecných bilančních testů při rozdělování vlastních zdrojů, mohly-li je družstva v konkrétním případě distribuovat. Praxi pak bezpochyby ovlivní skutečnost, že bilanční test podle § 40 odst. 1 ZOK dopadne i na vrácení příplatků ve společnostech s ručením omezeným.

Novela zakázala, aby obchodní korporace poskytovala společníku (členu) nebo osobě jemu blízké bezúplatná plnění. Bylo toto v praxi časté? Byl takový krok zákonodárce nutný?

Setkal jsem se s případy, kdy se obchodní korporace pokoušela poskytovat bezúplatná plnění společníkům či jim blízkým osobám v případech, kdy nebyly splněny bilanční testy pro rozdělování zisku či jiných vlastních zdrojů. Tomu se snaží nová právní úprava bránit. Nedomnívám se nicméně,

že šlo o velmi rozšířenou praxi, neboť i před novelou bylo bezplatné poskytování plnění společníkům problematické z důvodu (i) zákazu vracet předmět vkladu, respektive (ii) optikou povinnosti členů statutárního orgánu jednat s péčí řádného hospodáře.

Nevím, zda byla výslovná úprava nutná. Naopak bezpochyby přinese dílčí komplikace v rámci bankovní a zajišťovací praxe, neboť bude například nutné zkoumat, zda a za jakých podmínek mohou například dceřiné společnosti poskytovat zajištění za dluhy mateřských společností, neboť o poskytnutí zajištění ve prospěch mateřské společnosti zřejmě představuje či může představovat plnění ve prospěch společníka. Zápas se tak bude odehrávat na posouzení, zda je takové zajištění poskytováno „bezplatně“ či nikoliv.

Ostatně z historického hlediska nejde v českém právu o úplnou novinku. Obdobnou úpravu obsahoval již obchodní zákoník v § 196a odst. 3 pro akciovou společnost a odkazem přes § 135 odst. 2 i pro společnost s ručením omezeným. Úprava však nebyla zdaleka tak přísná, neboť umožňovala bezúplatný převod majetku na společníka se souhlasem valné hromady. Bezúplatná plnění podle § 40 odst. 5 ZOK nebudou na druhou stranu možná, ani se souhlasem valné hromady.

Jaké změny se týkají oblasti převádění podílů společníků veřejných obchodních společností?

V oblasti převodu podílů společníků veřejných obchodních společností nedošlo k žádným změnám, a proto i po 1. 1. 2021 jsou převody podílů společníků veřejných obchodních společností zakázané.

Je však třeba podotknout, že původní vládní návrh novely ZOK (sněmovní tisk 207/0) obsahoval návrh změny § 116 ZOK, podle kterého mělo být možné převádět podíl společníka veřejné obchodní společnosti na jiného společníka či na třetí osobu, a to se souhlasem všech ostatních společníků společnosti. Pokud jde o realizaci převodu, vycházel návrh úpravy § 116 ZOK z úpravy převodu podílu ve společnosti s ručením omezeným. Při projednání návrhu novely ZOK v Poslanecké sněmovně byla nicméně většina změn v úpravě osobních společností, včetně navrhované změny v převoditelnosti podílu, vypuštěna z důvodu „zeštíhlení“ novely.

Domnívám se však, že připuštění převoditelnosti podílu ve veřejné obchodní společnosti (a tedy i převoditelnosti podílu komplementáře komanditní společnosti, který se řídí stejným režimem) by bylo jak z teoretického, tak praktického hlediska vhodné a mělo by tak být zařazeno do některé z následujících novel zákona o obchodních korporacích.

Změny se týkají také vedení monistických akciových společností. Budou podle Vás mít nějaké zásadní dopady do fungování těchto společností?

Jak jsem avizoval výše, v rámci monistického systému došlo (bez náhrady) ke zrušení statutárního ředitele coby jednoho ze dvou orgánu společnosti. Zůstala tak pouze správní rada jako jediný povinně vytvářený volený orgán společnosti. Tím se změnil okruh osob, které mohou společnost zastupovat při jednáních se třetími osobami. Namísto statutárního ředitele, který byl do 31. 12. 2020 statutárním orgánem společnosti, zastupují společnost nově členové správní rady. Statutární ředitelé byli k 1. 1. 2021 dokonce automaticky vymazáni z obchodního rejstříku a stejně tak byl vymazán i způsob jejich jednání navenek, přičemž za nové členy statutárního orgánu byli označeni členové správní rady. Pokud však společnosti neupravily ve stanovách způsob jednání členů správní rady navenek a nenechali takový způsob jednání zapsat do obchodního rejstříku, ze zápisu v obchodním rejstříku nevyplývá, jakým způsobem členové správní rady společnost zastupují. V takovém případě (při absenci odchylného ujednání ve stanovách) platí, že každý člen správní rady je oprávněn zastupovat společnost samostatně.

Správní rada je navíc od 1.1.2021 jediným orgánem, které může rozhodovat o obchodním vedení (dosud působnost v oblasti obchodního vedení a strategického řízení správní rada sdílela se statutárním ředitelem) a je současně kontrolním orgánem společnosti, může být proto potřeba i „přenastavit“ rozložení působnosti v rámci společnosti. Nelze proto vyloučit, že v rámci správní rady dojde k rozdělení jejích členů na exekutivní (zjednodušeně řečeno společnost řídící a zastupující navenek) a neexekutivní (zjednodušeně řečeno vykonávající kontrolní funkce).

U kapitálových společností došlo ke změnám v oblasti zákazu konkurence. O co přesně se jedná?

Zákaz konkurence členů volených orgánů je ve všech formách obchodních korporací upraven s účinností od 1. 1. 2021 zcela dispozitivně. Je tak ponecháno na úvaze společníků (resp. členů), zda, popřípadě v jaké míře umožní členům volených orgánů být obchodní korporaci konkurentem. Nová úprava tedy umožňuje obchodním korporacím „přizpůsobit si“ regulaci zákazu konkurence členů volených orgánů potřebám konkrétní obchodní korporace. Obchodní korporace mohou v tomto ohledu změnit svá zakladatelské právní jednání (společenské smlouvy či stanovy) a mohou například upravit, že členové volených orgánů mohou být členy statutárních orgánů jiných společností (typicky společností ze stejného podnikatelského seskupení), mohou podmínit výkon konkurenční činnosti člena voleného orgánu předchozím souhlasem některého orgánu společnosti (například valné hromady či dozorčí rady) či na druhou stranu zákaz konkurence člena voleného orgánu obchodní korporace oproti zákonné regulaci zpřísnit (například zakázat i výkon funkce člena dozorčí rady v konkurenční společnosti) atd. I v případě rozvolnění zákazu konkurence je však přirozeným limitem konkurenčního jednání člena voleného orgánu jeho loajalita k obchodní korporaci.

Dá se v dohledné době očekávat v korporátním právu nějaké velké změny? Ať už v souvislosti s evropským právem, nebo možnou přicházející krizí?

Ano, v korporátním právu lze očekávat další poměrně velké změny, a to v návaznosti na evropské směrnice, které ještě nebyly do českého práva implementovány. Jedná se o směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1151 ze dne 20. června 2019, kterou se mění směrnice (EU) 2017/1132, pokud jde o využívání digitálních nástrojů a postupů v právu obchodních společností („**Směrnice o digitalizaci**“), která má (mimo jiné) umožnit založení (minimálně) společností s ručením omezeným výhradně prostřednictvím digitálních nástrojů, tj. zcela on-line, a to rovněž za použití vzorové společenské smlouvy. A dále jde o směrnici Evropského parlamentu a Rady EU 2019/2121 ze dne 27. listopadu 2019, kterou se mění směrnice (EU) 2017/1132, pokud jde o přeshraniční přemístění sídla, fúze a rozdělení („**Směrnice o přeshraničních přeměnách**“), která na evropské úrovni nově kodifikuje pravidla pro přeshraniční přemístění sídla a přeshraničních rozdělení a upravuje rovněž nástroje ochrany společníků, zaměstnanců a věřitelů při přeshraničních přeměnách.

Návrhy zákonů, kterými se do českého práva implementuje Směrnice o digitalizaci, se již nacházejí v legislativním procesu. V jednom případě jde o návrh zákona (sněmovní tisk č. 793), kterým se má změnit notářský řád, a na základě které bude možné s pomocí notáře založit společnost on-line. Druhý návrh zákona, který má měnit mimo jiné zákon o obchodních korporacích, živnostenský zákon či zákon o veřejných rejstřících, mění například překážky výkonu funkce člena voleného orgánu obchodní korporace (§ 46 ZOK), předpokládá vytvoření evidence osob vyloučených z výkonu funkce člena voleného orgánu obchodní korporace a upravuje způsob vzniku věcných práv k podílům v obchodních korporacích zřizovaných zakladatelským právním jednáním a způsob zřízení a vzniku jiných věcných práv než práva zástavního nebo zadržovacího k podílům, které jsou představovány cenným papírem (listinným a zaknihovaným akciím či kmenovým listům).

Na druhou stranu návrh zákona implementující Směrnici o přeshraničních přeměnách ještě

představen nebyl. Lze nicméně očekávat, že v návaznosti na Směrnici o přeshraničních přeměnách dojde k rozsáhlejší úpravě zákona o přeměnách obchodních společností a družstev.

2. vydání komentáře k zákonu o obchodních korporacích je nedílnou součástí ASPI specializace Právo obchodních korporací

Komentář si můžete také objednat v našem ehopu jako tištěnou knihu nebo E-knihu

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Executive LLM: Prestižní milník pro právní profesionály. Business Institut otevírá jarní cyklus již 1. března
- ČEZ jako první v České republice spustil 1000. dobíjecí stojan pro elektromobily
- Novinky v ASPI za rok 2025: AI, komentáře, judikatura
- D.A.S. mezi předními značkami českého trhu
- LLM online program PRÁVO & MEZINÁRODNÍ SEKTOR jako odpověď na rostoucí nároky globální právní praxe
- ČVUT už ušetřilo díky projektu EPC od ČEZ ESCO za energie přes 140 milionů korun
- Solkind: Když přátelství, společné hodnoty a specializace vytvoří novou sílu na advokátním trhu
- Po svátcích přichází vlna reklamací: Jaká práva mají spotřebitelé?
- D.A.S. posiluje svou roli lídra právní ochrany
- Teplo z elektrárny Mělník proudí do Prahy už 30 let. Spolehlivé dodávky do budoucnosti zajistí nízkoemisní zdroje
- Jak si zvolit sídlo pro OSVČ a firmy